

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Jobbágylevelek a 16. századból

2. rész*

A gyűjteményünkéből ezúttal két levelet közlünk. Mindkét írás 1582-ből való. Az elsőben sajjógömöri jobbágyok panaszkodnak földesurukra az adózás és a törvényükben foglaltakon felüli munkák miatt. A második levélben pedig a földesúr magyarázkodik a kassai kamarásnak.

1.

Mý Saýo Gemberi polgarok aýanlyúk mindenekben vrasagtoknak szolgálathüinkat es Istentwl mindeneknek felette kjwanünk testi es lelki aldist vrasagtoknak. Towabba iol tuggia azt vrasagtok es mind az egész kamara hogi mi ennek előtte is könjorgöttwnk vrasagtoknak ez dolog felöl az mely¹ dolog² felöl mostannis Emlekezetett <teszok> teszwnk³ vrasagtoknak. tudni illik hogý az mi <földes> vrünk az ki minketh mostan býr mikor minketh meg eskwttetett leg előzőr Szendöröben Zoltaj Istwan vram előtt es ott⁴ minden dolgunkat meg be szelletwk előtte. Masodszor meg Eskwttnk Görgön Sorj pal előtt annakis rend szerint es hitt szerint minden igaz⁵ ado fizeteswnketth meg mondottúk. Az mi ado fizetesünk pedig ez üölt hogý egy Jobbagý Eztendeig florenorum 1 denariorum 60. adott, Az Seller pedig denariorum 50: adott. Ezekett pedig ha mind elő szamlallýük Vrasagtoknakis⁶ nem teszen Eztendeig florenorum 60. De mind az által mj rajtünk meg veszi azt mondgia hogý ha szinten csak 10 haz iobbagý wolnajs ugýan meg weszi az florenorum 60. Immar az waros igen el püztult ugýannjra hogj meg falü nalis alab ualo <immar> mert az iobbagýok igen püztülnak ugýannjra hogi immar miolta ő keze alatt wagion 14 haaz iobbagý ment el alola, azok közzwl pedig nemely ment Szarnaban nemely pedig idestoüa widekre oszlött. Annak fölötte ez sem üölt mi nekwnk Tör üenjwnk az mitt kezdett az bor arülasbol tudni illik hogý immar ez eztendön 15 hordo bort adott reank ez Zent haromsag napig. Ez előtt

* Lásd Magyar Nyelv 112: 375–382. DOI: 10.18349/MagyarNyelv.2016.3.375.

¹ Az *m* megkezdett *a*-ból javított betű.

² A *d* javított betű.

³ A *t* javított betű.

⁴ A szó interlineáris betoldás, jellel a helyére utalva.

⁵ A szó interlineáris betoldás.

⁶ Az *n* javított betű.

ualo vrajnk pedig nem attanak egy eztendönis⁷ negy hordo bornal föllýeb, akkor megis az pogannakis fizetthettwnk, az mimagünk öröksegetis nem hattük el wesznj. De mostan az pogannak sem⁸ fizet hetwnk ez nagy sok saczoltatas miatt (hogi egyebnek ne mondgiuk⁹) sem az mi kitsin örökseggwnket nem miwelhettjwk. Az mi szabadsagünk pedig ez üolna hogy mikor sokadalmünk uolna ott minalunk tehatt akkor az üarosnak uolna szabad bort arulni. De¹⁰ azt sem engedj meg hanem mind az ö boratt arullýak, az Bor söprötis ez előtt¹¹ ualo vrajnk mind annak attak az kik az bort ki arúltak, Mostan ualö Vrunk pedig el weszi es kj egettetj egettetött bornak, az Egettött¹² bort pedig mind reank oztýa wiszontag, mely dolgott bizony meeg az pogan sem czelekednek.¹³ Annakutanna vrágtokatt kerýük hogy kegyelmetek ne¹⁴ wegye nehez newen hogy mintth¹⁵ elő szamlallýük az mi törwenýwnket, mert tellyesseggel el njomorottünk az sok szokatlan törwený miatt Mellyet¹⁶ mostan kezd mirajtünk tselekednj.

Mert ez sem Törwenje az mi szegen warosünknek hogy mi az mi <földes> vrünk nak szöleieben ganeýt es eztendött¹⁷ által ualo dolgott horgýunk es meg tsele kedgýwnk, Ez mostanj vrünk annakokaert minden mjwet meg miweltett az szölöben es immar ez eztendön wittünk szaz harmincz ket szeker ganejt az szölöben, mostannis ket szekeret ker de nem tuggiük minek Mely dolgott bizony tellyesseggel el vntünk, mert az kegyetlen poganis nem mywel annj rettenetes dolgott az mi törwenjwnk kjwöl hanem tsak az ö ado penzeket¹⁸ be wigýwk nem szatzoltatt föllýeb. Mikor pedig az vrasagotok lewelet kezeben attukis akkoris azt <montük> mondotta <hog> mellik az a¹⁹ kereztes Bestýe kuruafi aggeb²⁰ az kj köröztwl allott benne.

Ezekett immar tellýesseggel el vntuk, es mikor ualamj Jambor wen szemellye kett kwldwnk hozzaia. tehat aztis mjnd²¹ rutul szidalmazza Vrasagtokat köwettjük (mert azt kel meg mondanünk az mitt rajtunk tselekeszik) Ki tanított mostan hazudni, awagy ha szepen könjörögwnk nekj tehat azt mondgia hogy hazudni mentwnk hozzaia. Vegezettre Ezen köniörgwnk vrasagtoknak <könjörgwnk> hogy az mj njomorüsaginkat njawalýainkath

⁷ A s javított betű.

⁸ Az m javított betű.

⁹ Az m törölt betűre van írva.

¹⁰ A D javítva d-ből.

¹¹ A tt feltehetően javított betűkapcsolat.

¹² A második e fölötti jel szándéktalannak látszik.

¹³ A c javított betű.

¹⁴ A szó interlineáris betoldás, jellel a helyére utalva.

¹⁵ A tt d-ből javított betűnek látszik.

¹⁶ Az M javított betűnek látszik.

¹⁷ A d feltehetően javított betű.

¹⁸ A z p-ből javított betű.

¹⁹ Az a fölötti jel funkciója ismeretlen.

²⁰ A b k-ből javított betű.

²¹ A j valószínűleg e-ből javított betű.

tekintsemegh Vrasagtok, mert bizonyal mondhattjuk Vrasagtoknak hogÿ
mindniaian meg eskÿttenek mind az egez waros hogÿ mind <ezesmind>
el mennek es puztan hadgiak az warost, mert az Töröket mōgiük
Pogannak de azis nagjōb²² Irgalmassagott tselekedik welwnk hogÿ
nem mint ez. Annakokaert Vizontag könjörgwnk vrasag
toknak hogÿ Legÿen kegÿelmesseg vrasagtokban es vrasagtok
esedezzek Lewele által az Hatalmas Czaszarnak mj erettwnk
niomorultakert, Job hogÿ az fölseges Czaszarnak fizesswnk hogÿ
nem mint az pogannak fizetnenk tellyesseggel. Isten öfelssege Aldasa
Legÿen vrasagtokon es Aldgia meg minden dolgajban vrasagtokatt

Sayogemerj polgarok vrasagtok
nak mindenekben Istentÿ Jo al
dast kewannak. Es köniörōgnek
vrasagtoknak az Istenert. *etc.*

Kívül:

Az Szegenÿ Saÿo gemerj pol
garoknak Alazatos köniör
gese vrasagtokhoz

2.

Solgalatomot Irō kegnek mint bizodolmas Vrō
nak Istentöl keüanok kegnek mind
Asoniomual es az kegmed sep fiaiüal Eg·
etemben²³ mindē lelki es Testi Jokat es hozu
Eletet·

Toüabba Im ertē az kegmed leüelet· meliben
kegmed ennekē ast Iria hog· az Gomoriek·
Igen panasolkotanak en ream Az²⁴ ö solga
latok felol es hogi en ökö t mikepen saczoltat
nā hogi en ö raitok anie penzt kernek mint·
sinten az Török· Azert nē Igasat· montanak·
benne Az kegmed Intesere Im fel Jötē vala
Kassara dehog· kegmedet· nē tanatam It Cassan
azert Im leüelē Atal tesek kegnek valast·
mindē panaslasok felöl· Elsöben az hol azt·

²² Az *o* valószínűleg *a*-ból javított betű.

²³ A levélben bizonyos szó-, ill. sorvégi betűk után (főként a *k*, *t* és *g* betűket, de olykor más betűket követően is) gyakran látható egy felemelt pont, amely azonban nem elég rendszeres ahhoz, hogy az adott betű részének legyen tekinthető, ugyanakkor elválasztójelnek vagy központoszási jelnek is csak olykor lehet(ne) értelmezni.

²⁴ Az *A* javított betűnek látszik.

mongiak hog· en anie penzt· keüannek rajta·
 mint az Török Nē Igsat· mondonak benne mert
 en magā Ast montam <...> Nekiek hog· bator
 ket saz forintūal agionak ennekē keuesebbet
 hog· sem mint· az Töröknek· Nē mondom hog
 trűfaban nē montā nekik hog Agionak ennekemes
 anie penzt mint· az toroknek· bator soha se
 solgalionak· est csak Trűfaban· montam Nekiek·

Masodik dologra Az solgalat· felol· enne
 kē ez estendő ben Egiebel· nē solgaltak
 hanē az Ruskai hegien vagion eg· solő
 ast miueltekmeg· <Ana> Anakis egik miuet·
 Neged napra el vegestek es otjs etelt Italt·
 adok nekjek vala menieüel meg· Erik es ket forī
 tot adok nekjek ānak felete maga nē az ōmaga
 kapaiaūal miüelik· Az seker solgaltatas felol·
 Ez Estendőben eg· ser eg· hetig uot· eg· seker
 Az vtan Ismē eg· hitig eg· seker
 Im Nē regen uot Ismennē ket seker Eg·
 hetig· ganiajt hordot· ennekē annal többet
 ez²⁵ estendőbē nē solgaltanak·

Az el püstūlas felol az Banis nē Igsat·
 montanak· mert ő felsege adot űot eg· parast·
 ēbernek ot· eg· haz vlest· ōda mentenek azhoz
 harmane az vagi menien hanem kibol ki hotanak·
 mert Tűga Ast· kegmed· hog· csak eg· Estendon
 is Beczben egi Nehani Caput peczetelnek be
 hog az kibol ki hotanak· tudom en sotai vrā
 nak mint solgaltanak· <Jo> Tobbeknekis <h> hog
 bizoni adig· haza nē mētenek· miglē benē Aratanak·
 es mig· benē kasaltanak· De en nē vgi
 czeleketem velek mert Istenē slelkem űagion·

Tűgia kegmed az orsag töuenie mint vagion
 hog· eg· heten ket <p> Napon Tartozik solgalni
 De Bator vrā ennekē csak egi nap solgalion·
 Az hol Ason panasolkodnak hogi en meltatlā
 űraitok penzt keüanok· bizoni nē Igsat mondonak·
 bene mert latia Isten hog· en meg· csak·
 Tiz penczt sē vötem mostal tā raitok· maga bizoni
 kj <fel hog> feje Josagā maradot· Tűga ast keğmed·
 hog· Egrē az ki csak Tistül bir valami
 Josagot· fol eleget hordat velek· esmindē nemüet·
 be takartatia velek· de bator ennekē soha se
 solgalnnak többet· mint sotainak· es bebek

²⁵ A z s-ből javított betű.

nek· az vag· Safarinak mert en tudom hog·
 eggersmind²⁶ Tizen eg sekeris el Jot nekjek·
 adig· haza nē mētenek· mig· mid senat· smind·
 egiebet benē hordotanak· de ök Tüdom en
 mit Neheztelnek· Im fel Jöüök Seredan az
 kor sembē lese· kegmeduel· es meg mondō· hisē
 ő felsege azert· ata ennekē solgalatomban hog·
 haznat vegiē mert en mostanis Zendröben
 hat loūagot tartok fiāual²⁷ Annak felete
 emagōnak valamikor ő felsege paranczol
 vag· eiel vagi napal kez vagiok koczimra
 fel vlnie meg· vartā volna kegmedet de het·
 fon törüeniē lesē kegmed· Nezze minden somat
 En kegnek meg mōtā mit fajlalnak

Isten tartia meg· kegjemedet mindē Jauaiual
 Datum In Cassouie·

Panka Peter kegnek
 solgal Rugasi

Kívül:

Adassek Czarar ő
 felsege kamorasa
 nak· Paczot· Janosnak·
 nekō bizodalmas Vrō
 nak·

Más kézzel írva:

Juný 10 / Anno 82
 Negotium inter Petrūm
 Panka et subditor Shajo-
 gemeriensis /

DÖMÖTÖR ADRIENNE
 MTA Nyelvtudományi Intézet

VARGA MÓNICA
 Eötvös Loránd Tudományegyetem
 MTA Nyelvtudományi Intézet

²⁶ Az *m* másik betűből van alakítva.

²⁷ Az *u* olvasata bizonytalan, esetleg *n* is lehet.